

МИХАИЛ САДОВЯНУ

ЕМИГРАНТИ В БРАЗИЛИЯ

Превод от румънски: Веселина Георгиева, 1980

chitanka.info

Един спомен ме спохожда понякога. Бях дете и прекарвах ваканцията след изпитите в едно усамотено място до моста на Думбравица, където ме заведе ръководителят на строежа, у когото живеех на квартира по време на учебната година. Той беше помощник на инженера и бе дошъл с група работници, за да поправят моста, отнесен от придошлите води на река Молдова. Виждах го само сутрин и вечер, брадясал, обгорял от слънцето, едва побиращ се в шаячните си дрехи. Останалото време прекарвах сам, радвах се на спокойните юнски дни, бродех из раки така по брега или се излеждах върху нежната и чиста трева на близката полянка и четях „Приказките на мъдрия старец“ и разказите на Ръуряну. Друг път се промъквах през черните развалини на моста, седях сред дървения материал като в удобен стол и наблюдавах играта на кленовете и скобарите в бистрите води. Те минаваха под мен като малки черни копия, после изведнъж се обръщаха и се стрелваха като сребърни, блестящи на слънцето плочки. Бях си направил нещо като сал от дъски и парчета от греди, които с мъка бях събрал на едно място и ги бях натрупал едни върху други. По спокойния, със застояла вода приток на Молдова движех своя сал с един прът и мечтаех за подвизите на много герои от прочетените неотдавна книги, после се спирах на някой завой и със съсредоточен поглед, учудено, гледах изплашените блескуни, които се пръскаха като капки из бистрата и топла вода.

Приятели ми бяха двама яки селяни от близкото село, с които понякога разменях мисли върху света. Те пиеха тютюн от червени глинени лули в колиба от разлистени клони и от време на време излизаха навън и пренасяха на гръб през бързия брод някои пътници на отсрещния бряг или оттам на този бряг. С много усилия, с викове и пот прекарваха и каруци с товар; после голи, със загоряла кожа, се връщаха при дрехите си, оставени в колибата. Първо запалваха лулите си и след това започваха да се обличат мълчаливо, а аз ги гледах с възхищение.

— Имало един човек на име Жан Барт — започнах веднъж да разказвам, — един моряк, който също така не се боял от водата... Бил голям храбрец... Прочетох за него в една книга...

Селяните поклатиха глава, загледани във върха на лулите си, сякаш си казваха наум: „Много добре“, като че ли познаваха отблизо чудния моряк, за когото исках да им разкажа.

И двамата се наричаха Йон. Единият викне: „Бе, Йоне“; другият му отвърне: „Какво има бе, Йоне?“ А на мене ми се струваше странно, че и двамата се наричат еднакво. И досега у мен се е запазила увереността, че тия Йоновци бяха истински философи. Първо, много мълчаха и много мислеха; второ, когато говореха, произнасяха малко думи; трето, забелязал бях добре, че погледите им са много гневни и презрителни, когато гледат кмета и секретар-бирника, и двамата граждания със зачервени носове, с които моят хазяин разговаряше весело и се разбираше чудесно. Презрението към представителите на властта ми се струваше необикновена сила. Види се, бил съм и аз донякъде революционер.

Тия мои приятели бяха още млади хора, но косите им бяха посивели. И двамата бяха високи, широкоплещести, с обгорели и сбръчкани лица. Бради не носеха. Само по мустаците се различаваха: на единия бяха дълги и прошарени, а на другия черни, къси и закръглени само около устните.

Веднъж го попитах с любопитство:

— Защо сте така състарени?

— От добро... Ние цял живот сме се веселили и сме се радвали... — отвърна Йон с дългите мустаци.

И двамата ме загледаха усмихнати. Погледаха ме един миг, после се отдадоха на философското си мълчание и на лулите си, които бавно димяха във ведрия въздух.

Един ден се навъртах около работниците. Гледах ги как се напрягат, как забиват стълбовете, как изведнъж вдигат огромните подпорни греди и ги спущат отмерено с къси подвиквания. Под скелите водата беше тъмна, нямаше слънце, сиви облаци се оглеждаха в бистрите води на реката, денят си отиваше и светлината гаснеше, а от запад, откъм планините, сякаш идеха към нас въртеливи мъгли.

Тръгнах бавно надолу по чакълестия бряг на реката. Но се обърнах веднага, привлечен от голяма глъчка. На скелите, а после и на брега видях струпани много хора. Кметът викаше колкото му глас държи, а няколко стражари се мъчеха да вържат някого. Приблжих се бързо и се спрях.

— Гледай ти! — извика кметът и погледна под вежди с омраза. — Не стига, че дезертирал, убил човек, ами дошъл и се скрил сред работниците! Стегни го добре, вържи го здраво! Сетне стражарите да

го заобиколят с щикове и да го отведаат в общината... И да го пазят като очите си! Внимавайте, че е дезертър!...

Хванатият, вързан здраво с въжета, сякаш се беше свил в себе си и не произнасяше нито дума. Беше широкоплещест, мургав момък с остър поглед. Погледна ме само за миг и усетих горещо пробождаие в сърцето си. Беше с разрошена коса, без горна дреха и без калпак, само по риза и препасан с червен пояс. Страните му бяха гладко избръснати. Устните му бяха гневно стиснати.

Хората се суетяха и шепнеха около него. Само кметът и моят хазаин бяха разявени.

— Гледай ти! — викаше кметът. — И на всичко отгоре идва тук, в нашата община, и постъпва на работа на строежа!... Престъпник! — После се обърна с ужасяващо лице към вързания: — На каторга, разбойнико! На принудителен труд! Когато получих днес заповедта да направя проверка, се стъписах, не можех и да повярвам!... В каторгата! На принудителен труд!...

Моят хазаин гледаше наоколо с учудване, с някаква усмивка. Той рече уверено:

— За това ще се пише и по вестниците.

Моите приятели от колибата също се бяха приближили мълчаливо. Гледаха отстрани и слушаха.

А господин кметът все по-силно се гневеше. По едно време, когато стражарите се канеха да тръгват, той се спусна:

— Стойте!

Хванатият се обърна леко и с мрачно и тъжно лице се спря.

Кметът сложи ръце на кръста и вдигна брадата си:

— А бе, негоднико, как можа да дезертираш и да извършиш убийство?...

Беглецът не отговори. Сякаш дори и не чу. Извърна глава на другата страна.

— Как бе? Как? — викаше кметът, обхванат от страшен гняв. — Дори и не отговаряш, престъпнико!

И неочаквано се нахвърли вързания човек и започна да го удря с юмруци по лицето.

— Много добре! — одобрително възкликна моят хазаин и се огледа с някаква горда усмивка. Кметът нанасяше ударите един след друг, а човекът се опитваше да се брани, въртеше се на едно място,

отстъпваше назад, пазеше си главата, ала юмруците го застигаха непрекъснато и вече удряха по кръв.

— А бе аз съм имал чин във войската и знам какво ти се полага!... Аз съм властта бе!... Какво ме гледаш така? Ще те пребия, ще те стъпча с краката си. Ти с кого мислиш, че имаш работа бе?

Дезертърът стоеше неподвижно, кръвта се стичаше по лицето му и капеше учестено по бялата риза.

— Хайде, марш! — извика представителят на властта. — И да го затворите добре, чухте ли? Докато дойдат да го вземат...

Хората бързо се разпръснаха, после се събраха край скелите... Моят хазяин извика отдалече на един кантонер:

— Гавриле, момко! Донесе ли онова шише?

— Донесох го. Донесох го — викна Гаврил откъм разрушения мост. — Оставих го на прозореца.

— Хайде! — рече хазяинът на кмета. — Хайде, по-бързо, какво друго ще правим!

Стражарите и хванатият се отдалечиха по шосето. После на завоя изчезнаха зад неподвижната стена от ракиа. Моите приятели с лулите се върнаха в своята колиба от вършина. Сред настъпилото мълчание и аз тръгнах подире им. Бях много развълнуван.

Влязох в колибата и седнах върху сноп от пръчки. Йон с късите мустаци се мъчеше да запали огъня със съчки.

— Най-много след час ще започне бурята и дъждът — рече той, като цъкаше с огнивото.

— Няма как иначе! — измърмори другият Йон, пuffedайки с лулата си.

Аз ги наблюдавах любопитно. Защо не говорят за запрения? Мислех си за случилото се и страните ми горяха.

— На мене ми беше мъчно за онова момче — заговорих аз изведнъж разгорещено. — Аз да имах власт, щях да го пусна... Кой знае какви неволи са се струпали на главата му... А и кметът защо го биеше?...

Двамата другари обърнаха глава към мен.

— Защо го биеше?

— Ами че откъде да знаем ние? — отвърна спокойно Йон с дългите мустаци. — Нали е кмет, какво друго да прави?...

— Той е пияница! — извиках аз смело, настръхнал. — Сега пак отиде да пие...

Хиляди мисли и думи се трупаха в главата ми. От прочетените книги като всяко момче ме бяха обхванали неудържими пориви. Според мен преследваният човек трябва да е един онеправдан. И мислено тичах по следите на дезертъора. Дебнех момента, когато стражарите ще спрат. Ще се промъкна през мрака на свечеряването с нож в ръка. Ще си проправа внимателно път през тревата на поляната и ще прошепна на нещастника: „Не мърдай. Аз съм твойт спасител!... И ще срежа въжето.“ После с войнствен вик ще се изправим, ще повалим пазачите на земята, ще изтичаме до конете, които ще ни чакат наблизо, ще се метнем на гърбовете им, ще препуснем бясно и ще побегнем в някой пуцинак, където никой няма да може да ни намери. Там момъкът ще падне на колене и ще простре ръце към мен. Ще целуне ръцете ми и ще се разделим.

Огънят в колибата гореше, сенките на свечеряването ни обгръщаха. Приятелят ми с черните мустаци беше окачил котлето над огъня. Както стоях развълнуван, осветен от пламъците, изведнъж започнах да разказвам на моите другари какво бих направил, ако бях силен.

Те ме слушаха мълчаливо. Или може би на мене ми се струваше, че ме слушат. Чукаха чесън с оцет за едрата риба, бъркаха мамалигата, както се полага, после постлаха един месал под светлината на огъня и точно когато се връщах от моите пътешествия, те ми се усмихнаха добродушно и ме поканиха с благ глас:

— Заповядай с нас на софрата...

Отчупих си от мамалигата и от рибата и седнах стгушен между тях. Винаги ми се е услаждало чесън с оцет. Ядяхме всички, а говорех повече аз ту за едно, ту за друго, както се говори между приятели.

— Значи, ако имаше сила, щеше да го спасиш? — неочаквано ме попита Йон с дългите мустаци.

— Щях да го спася — извиках аз убедително.

Двамата се спогледаха и се усмихнаха снизходително. После млъкнахме и продължихме да вечеряме, а навън в дълбокия мрак се усещаше приближаването на бурята.

После вълни от мъгла и вода сякаш притиснаха колибата; полето застана изплашено; дъждовните капки чукаха по изсъхналите листа

над нас. Седяхме и тримата пред пламъците на огъня и сякаш слушахме гласа на далечината, на дъжда и на бурята. Колко сме стояли така, не знам, но в спомените ми се е запазило ясно само онова бързо прокрадване на стъпки и изведнъж отстъпих назад изплашен: на вратата на колибата стоеше дезертъорът, мокър, а лицето му — покрито със съсирена кръв.

Дишаше тежко, очите му бяха помръкнали от умора.

— Не ме предавайте, добри хора — изстена той горчиво. — Загубен съм. Избягах от казармата и отидох при едного там, в града... Той беше някакъв богаташ; живя с една от сестрите ми, която беше на работа при него, направи й три деца, а после я изпъди... В началото казваше, че ще я вземе за жена. Отидох при него да видя какво смята да прави. Тя не може вече да се върне при нас... Сега вече е свикнала другояче, като кокона... А умира от глад с трите си деца... Отидох при него... Той е господин, а аз един нещастен работник... Вечерта, щом влязох и му заговорих, той се нахвърли да ме бие, удари ми четири плесника, после грабна пушката... Съборих го на земята и го убих... Смазах му главата с приклада на пушката... После избягах и скитах по света... Не ме прогонвайте! Сега в мазето прегорих въжето на пламъка на лампата и избягах... Ето, вижте почернелите ми и обгорели ръце. — После млъкна, обезумял и с блуждаещ поглед. Накрая рече бързо със снишен от молба и страх глас: — Къде да отида? Къде да избягам?... Нека някой от вас ме пренесе отвъд... Затова съм дошъл... Не мога повече!...

Като стенеше от болка, той ни показа черните си ръце, покрити с подпухнала обгоряла кожа. Със сбръчкано лице и хлътнали очи трепереше пред нас. Изчезнали бяха мислите и плановете ми: бях притиснал гръб в стената на колибата и изплашен гледах убиеца, който стенеше до нас.

Моите другари помълчаха известно време. После едновременно и двамата погледнаха към мен. След това Йон с късите мустаци се изправи бавно и рече на беглеца:

— Ела с мен...

Излязоха под проливния дъжд и свистенето на вятъра. Другият мълчеше и слушаше замислен. Шумът на водата и полето напомняше виковете на въстанала тълпа. Стояхме така неподвижни известно

време. После зад колибата се чуха бързи стъпки. Този, който беше отишъл, се показва зачервен.

— Пренесох го оттатък — рече тихо той. — Водата бързо се качва... — И се сви спокойно до огъня.

После и двамата се обърнаха към мен. Аз разбрах какво ме питат с очи. Прошепнах развълнуван, едва дошъл на себе си:

— Не, не, не се бойте!... Ще мълча!...

И отново си спомням врявата, която се разнесе сред бурята. Видях конниците, стражарите, видях кмета, който се олюляваше с разрошени коси и викаше с цяло гърло:

— Не го ли видяхте? Не го ли чухте?

Моите другари отговаряха с безразличие, а на мене сърцето ми биеше до болка.

Чуваше се разяреното бучене на придошлата река. Нямах начин да се мине отвъд. Обикалях и аз около колибата сред дъжда, често поглеждах към своите приятели, а върбите, осветени от трепкащите светлини на огъня, се поклащаха като ужасени глави. Преследвачите се отдалечиха тревожни. Кметът отдалече попита още веднъж двамата Йоновци:

— Няма ли начин да се мине оттатък?

— Не, няма начин? — отговориха те.

И останахме пак сами край огъня, никой от нас не проронваше нито дума. Бурята спря, изведнъж във въздуха светнаха влажни звезди. Откъм север, донесени сякаш от планинския вятър, прелетяха ястреби, които жално пицяха, като че ли свиреха с медни овчарски свирки.

След това в кантона, върху твърдото легло, не можах да заспя през цялата нощ. Непрекъснато си представях, че ще се разкрие нашата постъпка, постъпката на двамината от колибата, и много ясно си спомням какви планове кроях, за да избягна тези обстоятелства. Представих си бягство към по-щастливи брегове, при по-добри хора, и заспах с решението да предложа на следващия ден на своите приятели да емигрираме в Бразилия. Там, шепнех аз, тече река Амазонка сред вечна пролет... Там няма кметове и преследваният. Там аз и моите двама Йоновци ще създадем оризова плантация...

Едва днес се осмелявам да заявя как погазих тогава закона.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.